

בע"ה, מוצאי שב"ק לסי' שים כה נגד אחי ואחיך ויוכחו בין שנינו לפ"ק

בין שמים לארץ על הדרך לארה"ק ת"ו

כבודי ידידי ורב חביבי הגה"ח רבי משה עבער שליט"א

מו"צ בעואב"י מאנסי ניו יורק יצ"ו - מחבר הספר הנפלא 'מנחת משה'

בהיותי בשב"ק על אדמת אמעריקע נחרדתי לשמוע על הרדיפות שעוברים עליכם ועל ב"ב על שטוב עשיתם עם עמיכם, בְּזָכוֹתְכֶם את הרבים להיות מאלו ש'זכו שכינה שרויה ביניהם', ומכיון שבשעתו עברתי על כל שיעורכם והדרכותיכם מהחל ועד כלה, וראיתי כי חכו ממתקים וכולו מחמדים, אין בהם נפתול ועיקש, וידעתי גם כי הינכם מתייעצים כסדר עם כבוד מו"ר הגה"ח המפורסם רב מובהק לרבים רבי טוביה וועטנשטיין שליט"א על כל ונוכחת, ובכן הנני לחזק את ידכם, שלא תהיה היד כהה ח"ו, ותמשיכו בעוז ובתעצומות את מפעלכם הגדול.

והנני מן המעידים על נפשות רבות שבחסרון באו לפניכם ולפני ב"ב [אנשים לקראת אנשים ונשים לקראת נשים] והצלתם אותם מרדת שחת, כמה דמעות חסכתם מן המזבח הקדוש, וכמה קדושה וטהרה הוספתם במחנה ישראל, אשרי שלכם ככה. חזקו ואמצו כי ה' עמכם גבורי החיל.

ועל דבר הרדיפות, מוכרחני להודיעכם את הידוע לכם ממילא, כי ככל הנראה השמיעו הללו הששים אלי קרב, בפני הרבנים החותמים נגדכם, קטעים חתוכים וערוכים בכדי לייצר רושם שלילי כלפיכם ומעשיכם, כי כמוני כמוכם יודע שיש דיבורים שכשהם מעוטפים בכל ההקדמות הנכונות שהינכם מבארים בקדושה ובטהרה, והכל ע"פ חז"ל, גם לאותם הדיבורים חיים חן וחסד וצורך גדול, משא"כ כשמוציאים דיבורים אלו מעטיפתם הקדושה והטהורה נשמעים הם כדברי עגבים, וכיוצא בזה הרבה בדברי חכמינו ז"ל [שלא אלקטם הנה וכולם ידועים לכם בוודאין] שדבריהם עצותיהם והדרכותיהם נצחיים, ומערעריהם גם אם כדברי קנאות נשמעים כאבק פורח וכחלום יעוף יגוזו וגם יחלופו, ותיתי לכו על מסירתכם דברים בצניעות לצנועים, ברוממות התורה טהורה היא וגם פרושה.

וגם אלו המעוותים דבריכם בכלל כותבי פלסתר שמבואר גנותם להדיא בסוכה כט א, וברש"י שם: "כותבי פלסתר - שטרות מזויפים ומכתבי עמל, לשום דופי על אדם, לכתוב בשמו מה שלא צוה". ובשתיקתכם בדממה מול אינשי דלא מעלי הללו תזכו להתגבר ולהאיר כצאת השמש בגבורתו [שבת פח ב], וה' הטוב יכפר בעד, כי לכל העם בשגגה, ולפעמים מעשיהם ומחאותיהם כעין מעשי ומחאות תינוקות שנשבו כידוע לרבים ושלמים.

ולא אמנע מלכתוב לידידי שליט"א מהרגשות לבי הכואב בימים אלו על אלה וכאלה עוולות הנעשים ונשמעים במחננו, שממהרים לפסול אנשים וספרים במחי יד של קטעי דברים והעלמות מול רבנים מובהקים בגרמא שיוסיפו חתימתם, כל אלו מעשי ידי אלו הששים אלי קרב להטיל מום בקדשים, ה' ישמרנו מהם ומהמונם, וגדול יותר העוולה שהם עושים לאותם רבנים מובהקים שליט"א מן העוולה שהם עושים לאנשים והספרים שנגדם נלחמים.

ועל של עתה באתי, מה שמלאה הארץ מחאות מול החומש הנפלא שהאיר לארץ לפני כמה שנים, החל בפיי 'רש"י כפשוטו', ובהמשך בפירושים 'פשוטו של מקרא', והנה אני מכיר את הוגי הרעיון הכביר ומפיציו, אנשים יראים ושלמים חסידים ואנשי מעשה ובראשם את שאני מכיר רבות בשנים לאיש וותיק וחסיד וירא שמים מרבים רבי זלמן גוטליב שליט"א שהגה ויגע והוזיל דמים תרתי משמע בכדי ליפות את תורתנו לפי צורך הדור בפיי דברי רש"י, ושיתף בעבודה הכבירה הזאת יהודים יראים ושלמים מפורסמים לת"ח ידועים לשבטיהם ביראתם הטהורה, ועשו מלאכת אומן בליקוט יתר דברי רבותינו הראשונים והאחרונים, ובזהירות יתירה שלא להביא שום זרות פיגול נותר וטמא אל הקודש פנימה.

אכן, בשעתו נפגשתי עם הנ"ל אחר הוצאת ה'פשוטו של מקרא', ואחרי שהודיתי לו מקרב לב על העבודה הכבירה אשר עשה, נומיתי לו ג"כ כי לדעתי העניה אין ראוי לו שמו 'פשוטו של מקרא' כי לא יאות שם זה למפרשי התורה מלבד רש"י שזכה להיות המפרש 'פשוטו של מקרא', וכלשונו כמה פעמים: 'ואני לפרש פשוטו של מקרא באתי'. וראוי שעל כסאו לא ישב זר ולא ינחלו אחרים את כבודו וכתרו. כמדומני שהודה לי ואמר לי כי יתוקן במהדורה הבאה. וכבר היו דברים לעולמים שיצאו לאור עולם ספרים קדושים בשמות שלא היו נוח ונקראו בהמשך בשמות אחרים, [ראה שם הגדולים להג"ר חיד"א מערכת ש אות קב], ואיני מדמה ספר זה האחרון לאותם ספרים ראשונים, אבל הרעיון ברור, ששם ספר אפשר לשנות, ואין לפסול ספר בגין שמו. כמו כן אי אלו טעויות הכא והתם שנפלו במפעל אדיר כזה, הן דבר המצוי, וניתן לשנות במהדורה הבאה, ועדיין אין לנו לפסול אינשי דמעלי אא"כ ימצאו בה דברים שמעידים להדיא על פסלות דעות המחברים.

והשתא יצאו בקול רעש גדול כביכול גוף הספר פרחו בו הבהרת ואינו ראוי לעלות על שולחן שלומי אמוני ישראל, ואספו אוסף טענות כאילו בספר מסכילי קא עסקינן. ולפי שבאחד מהשיעורים שלי ציינתי לחומש זה, התקשר אלי אחד מראשי הלוחמים נגד החומש הנ"ל בטענה גדולה היתכן להראות מקום לחומש כזה, וכששאלתיו מה הם טענותיכם כלפי החומש ענה לי שיש לו הרבה, וציין לי שני דוגמאות שלדבריו הם ילמדו על הכלל כולו. וגם אמר לי ששני הדוגמאות הללו הרצה גם בפני רבנים רבים שהצטרפו לגנות החומש הנ"ל, ושלדעתם טמון בו ארס לא פחות מ'הביאורי' הידוע שדחאו מרן רבינו החתם סופר זי"ע בשתי ידיים, וציוה גם עלינו שלא לשלוח בו יד ועין לראותו.

ואחר ששמעתי ממנו שני דוגמאות, חשבתי לעצמי, מסתמא מדובר בחמורות שבחמורות, וכיון שקיימתי בעצמי 'נייתי ספר ונחזי', ותחת שאכזה ברותחין, הנה אף לכלל פושרין לא הגיע, אכתוב לך שיחי רק על שני הדוגמאות 'הנוראיות', ואסתפק בזה כפרטים שיעידו על רוב ההערות, והנה הן לפניכם:

א. בפרשת השבוע בפיי הפסוק 'וישק יעקב לרחלי', כתב: **"כי היתה קרובתו, וכך היה נהוג בפגישת קרובים"** [ע"פ חזקוני ומפרשים]. ולדברי המוחים זהו פירוש פסול המעיד על פסלות המחבר. ואני בער ולא אדע, מה פסול יש בכך, והרי רבי תנחומא פ"י כן במדרש [בראשית רבה פרשה ע סימן יב]:

"כל נשיקה לתפלות בר מן תלת, נשיקה של גדולה, נשיקה של פרקים, נשיקה של פרישות, ... רבי תנחומא אמר אף נשיקה של קריבות שנאמר וישק יעקב לרחל שהיתה קרובתו".

ומחלוקת רבי תנחומא ותנא קמא, היא סוגיא ערוכה במס' שבת [יג א] בשני לשונות דעולא, דבלישנא קמא היה נוהג עולא לנשק לאחיותיו בבואו מבי רב, ובלישנא בתרא אסר. ומה נזק יש בהעתקת דברי חכמים כצורתם, אתמהה?

כמובן, לאור הנסיבות בהם ממהרים לפסול במקום להעמיד ישרים ויראים על חזקתם, אני לוקח בחשבון שידונו אותי כמסכיל אם יראו שהנני נותן לגיטימציה לפירוש כזה, אבל ב"ה אותי לא יפחידו בהפחדות שוא ושקר, דברי חז"ל אמת לעד קיימת, ויבטלו המוחים ושכמותם, ואני נוהג להסביר דברי חז"ל אלו עם דבריו הישרים של הג"מ רבי שמשון רפאל הירש זצוק"ל [שהיה צדיק תמים ואינו צריך עדות לישרותו וצדקתו ממי מהחותמים הללו] בחומש שלו, שלפיכך מדגיש הכתוב בפסוק זה שלש פעמים, שלבן היה אחי אמו של יעקב. כי מעשיו של יעקב נבעו מזכרון אמו, שדמות דיוקנה נראתה לו ברחל. כי יותר מיי"ד שנים עברו על יעקב בנידודיו, מבלי שראה נפש קרובה. ובינתיים בקשו להרגו נפש, לולי ה' שהציל נפשו מרדת שחת. והנה לפתע הוא רואה את רחל, בת אחי אמו, ודמות אמו ניעורה ומתגברת בלבו, עד לידי דמעות. הדמעה מראה, כי הנשיקה היתה כולה משום קירבה, וממילא נשיקה כזאת בקרובה איננה נשיקה של תפלות כלל.

ואם ניתן להוסיף, אני מאמין שאחרי אושוויץ לא תקפ"ץ, היו מאורעות כאלה אצל אנשים שפגשו אחיותיהם או אחיות אמותיהם ומתוקף השמחה וההתרגשות וההתפעלות היתה ביניהם נשיקה של קרבות, הגם שבימים כתיקונם היו מהנזהרים מאלה וכאלה, ולנוכח הנסיבות לא היה בזה שום ריעותא. ומצבו של יעקב לפי תיאור הגרש"ר היה די דומה לזה כשנפגש אחרי שנות נדודים וסכנת נפשות ברחל בת אחי אמו, ויאות לפרש פי' במקרא כהרש"ר הירש, ואין בזה שום נפתול ועיקש. הגם שבמחנינו נהוג ללמוד פרשיות האבות הק' והאמהות הק' ללא ביאורים מעולם הדימויים של שוכני בתי חומר.

אולם, מה שחרה אפי עד מאוד על המוחים, ועל אותם המטעים דעת הרבנים החותמים, [כפי שהעיד באוזני אחד מהם שליט"א], הוא שהעלימו את כל המשך דברי הפשוטו של מקרא שכתבו בהמשך להנ"ל כך: **"ולרוב קדושתו של יעקב לא היה בזה משום חוסר צניעות, וראה עוד בנועם אלימלך פר' בשלח עה"פ ויקח משה", עכ"ל הפשוטו של מקרא.**

ותמה תמה אקרא, איך יכלו רבנים שרוממות קדושת הספר נועם אלימלך ידועה להם, לדון את מחבר הפשוטו של מקרא לחובה ולא לזכות, ולהטעות עולם ומלואו, כאילו המדובר במי שמבקש להדיחנו מעל ה' כמעשהו של מנדלסון, בו בזמן שתוך כדי דיבור הנ"ל הוא מציין לרומם את הנפש ואת הנשמה בשגב קדושת יעקב אבינו ע"ה מתוך דברי קודש הקדשים בעל נועם אלימלך בעניין זה, האם אין בציון מראה מקום זה די לדון את המחבר לזכות?

אני דנתים לזכות בלאו הכא, וכנ"ל, אבל מי שאין מספיק לו זה, ולדעתו העתקת דברי רבי תנחומא [לאור מנהגינו הראוי והנכון לרומם האבות והאמהות בלימודינו ללא דימויים גשמיים וכנ"ל] נידונים כהסכלה, ה' ישמרנו, אבל המחבר הרי מציין לספר שכל הלומד בה מסתופף בגן עדן מקדם ומוצל מכל ריח של דעות כוזבות, כנודע, ושם הרי רומם את כל עניין 'נשיקת הקרבות' לעבודת הדביקות ע"י העלאת המדות מבית מדרשו של רבינו המגיד הגדול נבג"מ.

וכך הם דבריו של רבינו הנועם אלימלך שמצויין בהספר:

"...נראה שאמת הדבר כך הוא שאבות הקדושים היו כל אחד ואחד על מדרגתו כנודע אברהם בחסד, יצחק בגבורה, יעקב בתפארת. והנה יעקב אבינו עליו השלום היה עובד השם יתברך במדתו שהוא תפארת, וכל דבר שהיה רואה או שומע או עושה ואוכל לקח ממנו התפארות להבורא ברוך הוא, למשל אם היה אוכל איזה דבר הטוב לחיך חישב בדעתו זה המאכל הוא נברא ומי נתן טעם הטוב בזה המאכל הלא הבורא ברוך הוא ואם זה המאכל הוא כל כך טוב טעם הלא בוודאי שכל טוב הטעם הוא בבורא ברוך הוא יתברך שמו אין קץ ותכלית וכך הוא חושב בכל דבר. ובזה הוא מובן הפסוק (בראשית כט, יא) וישק יעקב לרחל, גם הוא תמוה שיעקב אבינו עליו השלום יעשה כזאת. אלא הפירוש הוא כך כאשר כתבנו שכל דבר הטוב שראה יעקב אבינו עליו השלום בא מכח דבר ההוא אל הדביקות יתברך שמו ויתעלה, ובכאן שראה את רחל שהיתה יפת תואר עד מאוד הדביק עצמו בו יתברך על ידה כנ"ל, וזהו הפירוש וישק יעקב לרחל, שהדביקות נקרא נשיקה התדבקות רוחו ברוחו ומלת לרחל, כמו בשביל רחל", עכ"ל קודשו.

וכי אין די בציון לדברים נשגבים אלו להציל המחבר פשוטו של מקרא מהטלת דופי ההסכלה? למה המהירות והששון לפסול לגנוז ולקרוע אנשים וספרים גוברת על השכל הישר. זאת נשגב מבינתי.

וכששאלתי זה לפני אחד מהרבנים החותמים שליט"א נגד החומש, ענה לי כי לא הקריאו לפניו ההמשך שיש בהספר מקדושתו של יעקב, והציון לנועם אלימלך, רק הרישא של מנהג הנשיקה בין הקרובים. ואני בחלותי לבושי שק, הכזה חלק יעקב לחתום על קול קורא שקרוב לשפיכת דמים בריש גלי מבלי חקירה ודרישה שבע פעמים?

וכל השוואתם של החומש 'פשוטו של מקרא' לביאורו של מנדלסון הוא סכלות וכסילות אם לא לומר 'רשעות', בעלי פשוטו של מקרא הדפיסו לצד המקרא את פי' רש"י עם פי' נפלא וערוך בצורה משובבת את הנפש, ביגיעה עצומה הניכרת מכל שורה, כמו שמעידים כל ההוגים בה, ורק לצד רש"י הדפיסו אוסף מכל יתר המפרשים, לעומת מנדלסון שלא כלל את רש"י בחומשו כלל, ובכך חסר מביאורו כל אותם ענינים נעלים ואמונות פשוטות שכלל רש"י בתוך ביאורו, ואוי לבנים שיגלו מעל שולחן אביהם כשלפני עיניהם אין זכר לפי' רש"י, משא"כ בחומש פשוטו של מקרא, שמלבד כל יתר המפרשים שלקטו בפי' אחד, ישנו לפירש"י בנפרד וזה יסוד החומש, והוא לבדו נדפס ביחוד במהדורא קמא, ואחר כך הוסיפו את הפי' הנוסף הכלול מכל יתר המפרשים. מה לכם כי נזעקתם?

כ"ק מרן מהר"א מבעלזא זי"ע סיפר כי זקיננו הגדול כ"ק מרן רבי יהושע מבעלזא זי"ע היה מחבב ביותר פלפולי דאורייתא, וכשיצא לאור ספר חיי הרי"מ ציווה על כל נכדיו שיקנו הספר, ואמר כי לפיכך אוהב פלפול כי לפעמים צריך ללמד זכות על יהודי ואי אפשר לעשות זאת כי אם ע"י פלפול, עכד"ק, אכן זאת שמענו שיש ליישב יהודי קשה על ידי פלפול, ואוי לנו ליום שמשתמשים בכח הפלפול להפריך יהודים ישרים.

ב. עוד מרעישים את העולם, כי העלימו בפ"י פשוטו של מקרא כל פ"י שמלמד על מציאות עולם הבא וגן עדן, ושכר בעולם הנשמות, וכו', ואני איני בקי בכל החומש, אך כסומא בארובה לראות אם אכן הצדק עם המרעישים, פתחתי לראות פירושם בסוף פרשת ואתחנן, שם דרשו חז"ל היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם, והנה לפניכם פירוש הפשוטו של מקרא על אתר: **"ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו, ...פעמים שיש לרשע גם מעט מעשים טובים, ומקדים ה' לשלם לו כל גמולו הטוב בעולם הזה, כדי להענישו עונש מלא בעולם הבא (כמובא ברש"י כאן), וזהו שאמר הכתוב בפרוה רשעים כמו עשב, ויציצו כל פועלי און להשמדם עדי עד, אבל בצדיקים נאמר צדיק כתמר יפרח, עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו (רבינו בחיי, רד"ק בתהילים שם)", עכ"ל.**

כמדומה לי שבטרם פוסלים ספר ומחבר היו עליהם לחפש שבעה נקיים איפה כן מזכירים עולם הבא, ולא היכן אין מזכר עולם הבא. ומסתמא יש עוד מקומות בפשוטו של מקרא, בהם מוזכר עולם הבא, ובחינם הוציאו על יראים ושלמים שם רע כצדוק וביתוס שאמרו אין עולם אלא אחד עפ"ל. ואם טענתם שהיה צריך להזכיר ביתר המקומות ג"כ עניין עולם הנשמות, זוהי הערה נכונה שיש לדון בה ולתקן לפי עצת יראים, אבל אין לפסול המחבר והספר אם מביא את העולם הבא כך פעמים ולא כך פעמים.

עכ"פ הנקודה ברורה, ועל זה ידו כל הדווים, וזה דרכם כסל למו לא מהיום ולא מאתמול, להחרים ולפסול, לדחות ולהשפיל, על ידי הוצאת דברים מהקשרם, ועל ידי הדגשת חלק מתמונה שלימה, שוחט משום מאי חייב משום צובע, ולצערנו נסחפים למערכות אלו גם אנשים טובים, שלאחר זמן שרואים איך הטעו אותם בשקר ועלילה, אינם נותנים לנפשם מנוח על העוול שיצא מתחת ידם, ורבים היו חללי הקול קורא'עס הללו מחללי חרב, לבי לבי על חלליהם מעי מעי על חלליהם, וכבר צווח בשעתו ככרוכי'א על אלו וכאלו הגאון הנצי"ב מוואלוז'ין זצוק"ל בהקדמת ספרו העמק דבר וז"ל:

"נתבאר בשירת האזינו עה"פ הצור תמים פעלו וגו' צדיק וישר הוא. דשבח ישר הוא נאמר להצדיק דין הקדוש ברוך הוא בחורבן בית שני שהיה דור עקש ופתלתל. ופירשנו שהיו צדיקים וחסידיים ועמלי תורה. אך לא היו ישרים בהליכות עולמם. ע"כ מפני שנאת חנם שבלבם זה את זה חשדו את מי שראו שנוהג שלא כדעתם ביראת ה' שהוא צדוקי ואפיקורס. ובא עי"ז לידי שפיכות דמים בדרך הפלגה ולכל הרעות שבעולם עד שחרב הבית. וע"ז היה צדוק הדין. שהקב"ה ישר הוא ואינו סובל צדיקים כאלו אלא באופן שהולכים בדרך הישר גם בהליכות עולם ולא בעקמימות אף על גב שהוא

לשם שמים דזה גורם חרבן הבריאה והריסות ישוב הארץ. וזה היה שבח האבות שמלבד שהיו צדיקים וחסידיים ואוהבי ה' באופן היותר אפשר. עוד היו ישרים". עכ"ל.

ואוי לנו כי חטאנו שעדיין שטן זה מרקד בינינו, ומשום הכא עבר קציר כלה קיץ ועדיין לא נושענו. וכלשון הרמב"ם רמב"ם [הלכות תעניות פרק ה הלכה א]: "יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן, כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה, ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים, ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה, עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב".

ובנימה אישית אספר לך, כי גם אותי ניסו בעבר לדחותי בשתי ידיים על ידי חיתוך חלקים משיעורים, והשמעתם בצורה מעוותת, וברוך ה' שהצילנו מידיהם של אלו, ומאז בקשתי והתחננתי לפני אלו שמוציאים חלקים משיעורים ושולחים לזכות את הרבים באמרות קצרות, לבל יעשו כן עם שיעורי, כי איככה אוכל וראיתי שמתוך שיעור בנוי בסדר מהמסד ועד הטפחות, מוצא חלק קטן, ללא פנים וללא צורה, ונשלח כביכול להנות בהם בני אדם מסויימים, וחברא חברא אית ליה, ובעיני אחרים יהיה הקטע החתוך כמתעתע, והבאתי עלי קללה ולא ברכה.

ואז אמרתי להם בדרך צחות מרה, כי הבנתי אז אולי לשם כך הוסיף משה יום אחד מדעתו, שתהיה מתן תורה בשבת, למען לא ישלחו הלצים הלצים [שהיו גם אז] בעולתה ידיהם, להקליט [בכלים שיתכן והיו גם אז, ראה שו"ת יד חנוך להה"ק מסאסוב סוף סימן ג'] ושוב יחתכו חלק מהדברים, וישארו רק שברי לוחות, תגנוב, תרצח, וכן על זה הדרך, ה' ישמרנו.

ומכל אלה נלמד להיות קנאי על חזקת כשרות שלומי אמוני ישראל, להיזהר בכבודם, ולחפש בזכות, ולא לנקר באשפות חובה, אולי ימצאון שם דברים אשר לא כדת, לא זו הדרך ולא זו העיר ירושלים הבנויה שחוברה לה יחדיו, אדרבה יתן ה' בלבינו לראות מעלות חברינו ולא חסרונם. חברים כל ישראל ונאמר אמן.

אשמורת הבוקר, א' לסדר הצילנו נא מיד אחי...

ידידך דושת"ה

אנשי ישראל חיים